

նուր . կան ալ որ քառասուն տարին ան-
ցընելէն ետե կով ուտելէ կը հրաժարին .
ինչու որ առանց ասոր՝ հոգինին փրկու-
թեան չկրնար եղեր հասնիլ : Կենաց
քառասներորդ տարին Չինացւոց դի-
մաց յարգելի է , որովհետեւ այն ատե-
նէն կը սկսին ընչացք՝ ձգել . յիսուն
տարին ալ որ հասնին՝ ալ մօրուքնին
կը թողուն :

Սեցերորդ օրը Մ-Ե-Կ-Կ'ըսուի , որ
է ըսել Չիու օր : Լյս հանդէսովս
կ'ուզեն իմացընել թէ ինչ մեծ ծա-
ռայութիւն կ'ընէ այս կենդանիս մարդ-
կանց : Օարմանք որ ասոր վրայ ալ
այլանդակ հրաշք մը չեն հնարած :

Իսկ եօթներորդ օրը մարդուս հա-
մար նուիրուած է , որն որ Ե-Ե-Կ-Կ' կը
կոչուի : Բ-Կ-Կ' անունով մէկը Չինաց
սովրեցուցեր է եղեր բրինձ , ցորեն ու
մանդէն կերակուրներ ուտել : Տաճար
մը նուիրած են իրեն . ու միայն կ'ըն-
ծայեն գինի , ջուր ու խոտեղէն :

Ութերորդ օրն ալ Բ-Կ-Կ' ընծայ-
ուած է , որ սովրեցուցեր է դարձեալ
թէ ինչպէս պէտք է հնտեղէններէն
օգտակար կերակուրներ շինել :

Իններորդ օրուանն ալ պատիւը նոյն
պէս Բ-Կ-Կ' նուիրուած է , զոր գիւ-
տից հայր կը սեպեն : Իսկ որ ինքը չըլ-
լար , Չինացիք բակլային , սիսեռին . . .
համը պիտի չառնուն եղեր : Լսոր յի-
շատակ

Տասներորդ օրն ալ կը կոչեն Ե-Ե-Կ-Կ' :
Չինացւոց որ նայինք՝ Բ-Կ-Կ' Սա-
թուսաղայի կեանքը անցուցեր է եղեր ,
ու Սողոմոնի ալ խելքը ունեցեր :

Լյս ազգին աւելորդապաշտութեց
գլխաւորներէն մէկն ալ աստղահամայնից
մեծ հաւատք մը ընծայելն է :

Լմէն մէկ պզտիկ բան մը պատահե-
լուն աստղահամայնից կը դիմեն . վասն զի
այնպէս կարծեն թէ աստեղք այնպիսի
ազդեցութիւն մը ունին , որով բոլոր
մարդկային կենաց ընթացքը կը կանո-
նաւորեն : Լմէն անգամուն որ աստղա-

հմայի մը խորհուրդ հարցընելու պիտի
ելլեն՝ նախ իրենց տանը աստուածնե-
րուն զոհ մը կը մատուցանեն : Տղայ մը
ծնանելուն պէս մէկէն առաջին բանը
աստղահմայ մը կանչելը կ'ըլլայ . կու գայ
ասիկայ կընայի , կը զննէ ու կը գուշակէ
տղուն ինչ ըլլալէքը և թէ երբ զինքը
պէտք է աշխարհք խոթել , և այլն և
այլն : Ըստ տներ ալ կան որ մասնաւոր
աստղահմայ մը կը պահեն . ու տղոց
կըթուածինը իրեն ձեռքը կը յանձնեն :
Իեծ հաւատքով ու յարգութեամբ
կ'ընդունին իրեն տուած խրատները .
վասն զի այնպէս կը հաւատան՝ թէ
Ընկ-շահ (աստղահմայն) հին մարգա-
րէական գրքերը կարդալու բանալի մը
ունի , որով որ անոնցմէ բոլոր աշխարհ-
քիս վրայի ըլլալքները կը տեսնէ ու
կ'իմանայ : Լսկէց կրնայ իմացուիլ որ
այս խաբէբաներուն արուեստը որչափ
բանուկ է ու մեծ շահու ալ դուռ .
վասն զի ազգին ընդհանուր թանձր
տգիտութեամբ՝ զբաղմունքնին ալ պա-
կաս չէ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երկու ուժով մարդիկ :

Ուժի կողմանէ հռչակաւոր մարդ-
կանց մէջ մեծ անուն ունի Սուրբ Ստեփան
Պուֆլէ անունով մարդ մը , որ 1534^{ին}
ատեններն էր , և շատ ուժով ու դիւ-
րաշարժ էր մարմնով : Լսիկայ երբոր
երկու ոտքերը խաչաձև իրարու վրայ
կը դնէր , անկարելի կ'ըլլար զինքը կամ
առաջ և կամ քայլ մը ետե ձգել . դիւ-
րութեամբ մը ձիու պայտը՝ կը կոտորէր ,
և ցուլի պոչէն բռնելով՝ ուզած տեղը
կը քաշէր կը տանէր . ամենեւին առանց
նեղութեան կրնար ձի մը վերցընել և
ուսին վրայ տանիլ : Ըստ անգամ գրե-
խէն ինչուան ոտքը զէնք հագած՝ ա-
ռանց տեղ մը կը թռնելու ձիուն վրայ
կը ցատէր , և ոչ իսկ ոտքը ասպանդա-

սխիս՝ մէջ խոթելով: Արագ էր վազուած-
նէի մէջ, և համեմատ իր կարգէ դուրս
մըժին, անանկ որ Սպանիոյ ամենէն
նորագործաց ձիուն վազուածքէն 200
աքայլ առաջ կ'անցնէր:

Իսոր նման կայ ուրիշ մարդ մըն ալ
Պարսապա անունով, որ ժէ դարուն
մէջ Պաղղիոյ զինուորական ծառայու-
թեան մէջն էր: Իսիկայ օր մը Սուրբ
Կոստ Ժ. Գնն առջևը շալկեց բերաւ ձի մը
րայի հեծեալ մարդուն հետ մէկտեղ:
Սուրիշ օր մ'ալ պայտառի մը քով զը-
աց և իրեն շինելու բան մը տա-
լաւ. և երբոր արուեստաւորը գործի
ն համար քիչ մը հեռացաւ քովէն, ին-
մը առաւ պայտառին սալը, որ սաստիկ
անրուածին ունէր, և վերարկուին
ակը պահեց. երբոր պայտառը դար-
աւ որ երկաթը ծեծէ, չգտաւ հոն իր
սալը. զարմացած մնաց, բայց զարման-
ը աւելի շատցաւ՝ տեսնելով որ Պար-
սապան անտարբերաբար հանեց սալը
գետտին տակէն ու իր առաջին տեղը
րաւ: Ինչպէս մ'ալ ընկերութեան մը
մէջ նախատական խօսքերով դպեր էր
ասքոնիացոյ մը. ան ալ վրէժն առնե-
ւ համար զինքը մենամարտութեան
անչեց. — «Իմենայն սիրով», պատաս-
ան տուաւ Պարսապան, և խոստմանը
աստատութեան համար ձեռք տալով՝
ազիւ թէ անոր ձեռքը բռնեց, անանկ
ւժով մը սխմեց, որ խեղճ մարդուն
ուրը ձեռքի մատուրները ջախջախեց,
նանկ որ, յայտնի է, մենամարտութի-
նելու հարկ ալ չմնաց: — Իսանկ ու-
իով էր նոյնպէս Սաքսոնիացի սպարա-
կետ մը:

Օարմանալին այս է, որ նոյն ատեն
երը այդ տեսակ բաները սատանայի
ազգեցութիւն կը համարէին. անոր հա-
նար ասանկ ուժով մարդիկը դիւահար
ը կարծէին, և կ'ըսէին թէ սատա-
այի ու չարութեան հոգին է, որ ի-
ենց ոյժ կու տայ գէշութիւն ընելու:

1 ՏԻ. Խաչիկ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գրելու գրիչներ պատրաստելուն կերպը:

Վրելու գրիչները պատրաստելուն
կերպը ամենապարզ ճարտարութիւն
մըն է, որուն համար հարկաւոր եղած
նիւթերը մարդս ամէն տեղ կրնայ պա-
տրաստ գտնել. որով այս ճարտարու-
թիւնն 'ի գործ դնելը դիւրին ըլլալէն
զատ՝ նաև շահաւոր ալ է, գրչի գոր-
ծածութիւնը խիստ յաճախեալ ըլլա-
լուն համար:

Ա. Գրելու գրիչներու վրայ ընդհանրապէս:

Վրելու և գծելու համար շատ տե-
սակ թուղւններու փետուրներ ալ կը
ծառայեն. ինչպէս են սագերու, կա-
րապներու, հնդկահաւերու և ագռաւ-
ներու փետուրները. բայց սովորական
գործածուածն է սագերունը, որոնց
ժողովելու ատենը գարունն է:

Եւս փետուրները երկու տեսակ են.
Ա. անոնք որ փետրածափութեան ժա-
մանակը Սայիս կամ Յունիս ամսուն
մէջ ինքնիրեննին բնականապէս կը թա-
փին: Բ. Ինոնք, զորոնք սագերը մոր-
թելու ատեն վրաներնէն կը փետտեն:
Ինչպիսիք ընդհանրապէս երկրորդ-
ներէն աւելի լաւ ու ընտրելի են:

Վրիչ ըլլալու յարմար մեծ փե-
տուրները թուղնոց թւերուն ծայրին
ներն են, որոնք ամէն մէկ թւին վրայ
տասը հատ են թուով. ասոնց մէջէն
միայն հինգը աղէկ յարմար են գրչի. ա-
սոնցմէ ծագ Լեոյ ըսուածը, որն որ ամե-
նէն կըրն ու կարճն է, այնչափ լաւ չէ.
անկէց ետև եկող երկուքը՝ ամենէն լաւ
են. ասոնցմէ անմիջապէս վերջը եկող
երկուքը՝ առաջին երկուքէն վար են լա-
ւութեան կողմանէ:

Վրիչ մը առնելու ու դիտելու ըլլաս,
կը տեսնես որ վարի կողմէն սկսեալ

փող մըն է կլորկեկ ու մէջը դատարկ . անկից վեր դէպ 'ի ծայրը գրեթէ քառա- կուսի ծղօտմըն է՝ մէջը ճերմակ, թեթեւ ու սպնգային նիւթով մը լեցուն : Եւ ծղօտը՝ դէպ 'ի վերի ծայրէն սկսեալ կորնթարդ կորուծիւն մը ունի , և դէպ 'ի վարի կողմէն ալ մէջ տեղը խորկեկ գիծ մը , որ հետ զհետէ դէպ 'ի վերի ծայրը երթալով աւելի կը բարկընայ : Նշօտին երկու կողմը բարակ փետուր ներով զարդարուած է :

Վրիչներուն ծղօտները երկու գրե- թէ անզգալի բնական ծռութիւններ ունին . աջ թեւէն հանուած գրիչները , նոյն դրբի մէջ ենթադրելով որ գոր- ծածութեան մէջ գրողը կը բռնէ , ձախ կողմը հակած են , իսկ ձախ թեւիներն ալ դէպ 'ի աջ կողմը : Եւս վերջիներս աւելի ընտրելի են գրելու համար . որովհետեւ բնականապէս աւե- լի հանգիստ դիրք մը կ'առնեն գրողին ձեռքին մէջ : Եւ այս ապա ետքի տեսակ գրիչներս ճանչնալը դիւրին է . որովհե- տեւ կտրելու ատենդ երբոր ճեղքը կը բանաս , կը տեսնես որ գրիչն մէջ տեղի եղած գծին դէպ 'ի ձախ կողմը կը ճեղ- քուի :

Վրելու համար լաւ գրիչ մը՝ պէտք է որ միջակ մեծութիւն ունենայ և նոր պատրաստուած չըլլայ , հապա քիչ մը ատեն պահուած հինցած ըլլայ . ոչ շատ պինդ ըլլայ և ոչ ալ շատ թուլ . կանու- նաւորեալ կլորկեկ ձև մը ունենայ , որ գրողին մատուրներուն մէջը չդառնայ . յղկեալ , մաքուր ու պայծառ ըլլայ և գրեթէ թափանցիկ , ու միանգամայն առաձգական և առանց ճերմակ բծի , ո- ղովհետեւ բծաւորը լաւ չճեղքուիր :

Իսկ թի վրայ կռթնցընելու ատենդ պէտք է որ շիտակ ուղղահայեաց գայ գրիչն բերանը : Դեղքելու ատենն ալ պէտք է որ շիտակ գծով ու մաքուր ըլ- լայ ճեղքը՝ առանց փշուր ցատքեցընե- լու , և թէ գործածութեամբ ալ դիւ- րաւ չմաշի :

Բ . Գրիչներու պատրաստութիւնը :

Վրչին փողը եղջերային կարծր նիւ- թէ մը կը ձևանայ , որ շատ յարմար է մթնոլորտին թացութիւնը ծծելու , և տաք ջրին մէջ որ թողու ըլլաս , կ' կակրղնայ , բայց վերջը ինքնիրեն մնա- լով՝ դարձեալ իր առաջին պնդութիւնը կ'առնու :

Վրչին փողին վրայ նուրբ մաշկ մ' պատած է , մէջն ալ մէկ ուրիշ բարակ թեթեւ ու բազմախորշ գոյացութիւն մը , որ ատեն անցնելով կը չորնայ ու գրիչն մէջ վեր վար կը շարժի . ասոյ կ'ըսեն գրիչի ծռ-ծը :

Վրիչները պատրաստելու համար նախ և առաջ գրիչն վրայի բարակ մաշ- կը , որ ճերմակ իւղային հիւթ մըն է ու չթողուր որ գրիչը թանաք բռնէ , պէտք է քերել ու հանել վրայէն : Եւր- կորդ , որպէս զի գրիչը լաւ կարենայ գրել ու միանգամայն ճեղքը ուղիղ բա- ցուի՝ պէտք է տաքցընել գրիչն փողը ու ետքը պաղեցընել . որովհետեւ տաքնա- լէն վերջը պաղելու ատենը աւելի կը պնդանայ : Եւրորդ , ջանալ որչափ որ կարելի է գրիչն փողը կլորցընել , որպէս զի ճեղքը շիտակ բացուի : Եւրորդ , վերցընել վրայէն իրայն խոնաւութեան ընդունակ յատկութիւնը , որպէս զի թանաքին մէջ մնալով՝ չկորսնցընէ իր պնդութիւնն ու երկար ատեն ծառայէ : — Եւս կերպով պատրաստուած գրիչ- ները հոլանտայի գրիչ կ'անուանին . ո- ղովհետեւ հոլանտացոց գիւտն է այս կերպ պատրաստութիւնը :

Իսկ հիմա աւելի դիւրին կերպ մը կայ , որ աւելի սովորականն է , և է այս հետեւեալ . գրիչներուն վրայի բարակ աղտը հանելու ու աւելի պնդութիւն տալու համար՝ կ'առնուն տաք տաք ա- լաղը կամ մոխիրը ու ստէպ ստէպ գրիչ- ները մէջը կը խոթեն ու կը հանեն , ին- չուան որ վրայի մաշկը կակրղնայ . ետքը ասուի կտորով շփելով կամ դանակի կռնկով վրան մաքրելով՝ կը թողուն որ պնդանայ : Եւրբեմն ալ ասոր տեղ փո-

երը կրակին վրայ տաքցնելով, ու աւելի կտորով վրայի կակղած մաշկը իւելով՝ մաքրութիւն ու կլորութիւն ու տան :

Բայց այս ետքի գործողութիւնը շատ ժուարին է տաքութեան չափը չանցըելու համար . վասն զի երբեմն տուած տաքութեանդ աստիճանը բարձր ըլլաւ, ու երբեմն ցած՝ գործող չյաջողիր :

Արեւը յիշած Հոլանտացւոց կերպը հիմա աւելի կարգի դրած են . աւազի կամ մոխրի ջերմանոցը թոնիւրի կամ լրակարանի վրայ հաստատելով՝ տաքութիւնը միօրինակ կը պահեն Ռէօմիւրի 50 աստիճանին վրայ : Ուստի գրիչները փողերուն երկայնութեամբ կը խոթեն այն տաք աւազին մէջ, ու խել մը ատեն աւազին մէջ հանդարտ թողւն ետքը՝ դուրս կը հանեն ու ասուի կտորով կը շփեն վրայի աղտը :

Այն ուրիշ կերպով պատրաստողներ ալ այսպէս . սանով մը եռալու մօտ տաք ցած ջրոյն մէջ կը խոթեն գրիչները . ջրոյն մէջն ալ քիչ մը փոթաս, պաղլէղ կամ հասարակ աղ լուծուած խառնուած պիտի ըլլայ : Վրիչներն որ կը սկսին կակղնալ, դուրս կը հանեն ու փողերուն երեսները վերը յիշած կերպովնիս կը մաքրեն . զայս գործողութիւնս քանի մը անգամ կ'ընեն, ինչուան որ գրիչները թափանցիկ երևնան : Ատքը դարձեալ կը խոթեն նոյն տաք ջրոյն մէջ ու կը թողուն՝ ինչուան որ կակղնան . այս ընելէն վերջը երկու մատի մէջ սխմելով կը կլորցնեն, ու ետքը պնդացնելու համար տաք աւազի, կաւի կամ մոխրոյ մէջ կը խոթեն ու կը հանեն . և այս գործողութիւնը աւելի պնդութիւն տալէն զատ՝ գրչին վրայի ամենաբարակ աղտերն ալ կը մաքրէ ու կը փայլեցնէ : Այս գործողութեանս համար շատ աւելի լաւ է՝ եթէ աւազը կաւին հետ խառնուած ըլլայ :

Իսկ աւելի ապահով կերպով ընելու համար՝ կաւի հետ խառնուած աւազը կը տաքցնեն երկաթեայ բարակ թիւթեղի մը վրայ, կամ աւելի լաւ՝ թափածու ամանի մը մէջ, որուն մէջ սանով

ջուր դրած են, ինչուան որ սանին ջուրը եփ ելլէ : Ատքը գրիչները կը խոթեն աւազին խառնուրդին մէջ քառորդի մը չափ, և անկէ վերջը ասուի կտորով ուժով կը շփեն վրայէն աղտը :

Եւ օր անունով գերմանացին առաջարկեր էր շոգւոյ ջերմութեամբ գրիչ պատրաստել՝ Վիպուրկի գրիչներուն պէս գեղեցիկ, այս կերպովս . կաթսայի մը մէջ քիչ մը ջուր կը լեցնէ, ու ջրէն վեր կաթսային մէջ ուրիշ յատակ մը կը կեցնէ, որուն վրայ գրիչները կը շարէ փողերնին դէպ 'ի վար, ու կաթսային բերանը իր խփովը լաւ մը կը գոցէ՝ կը դնէ կրակին վրայ . և 24 ժամու չափ կաթսան կրակին վրայ դրած՝ կը թողու գրիչները եռացեալ ջրոյն շոգւոյն մէջ : Ատքը դուրս կը հանէ . երկրորդ առտու զգուշութեամբ մը ծայրերը կը բանայ ու միջուկները դուրս կը հանէ, և փողերը լաւ մը շփելէն ետքը՝ չափաւոր տաքութեամբ տեղ մը կը թողու որ չորնան : Այլ կը տեսնես որ երկրորդ օրը ապակւոյ պէս թափանցիկ ու եղջիւրի պէս պնդացեր են :

Վերմանիա ալ կայ սովորական կերպ մը, որ Վիպուրկի և Վնգլիա շինուած գեղեցիկ գրիչներուն հետ չես փոխեր : Վաղ ջրոյն մէջ տաանին մէկ փոթաս դրած ու գրիչները կապած մէջը դնելու է և 12 ժամու չափ այն ջրոյն մէջ թողու է : Ատքը առնելու և հինգ վայրկենի չափ ընկղմելու է մաքուր տաք ջրոյ մէջ . տաքութիւնն ըլլայ եռալու մօտ . ետեւ գրիչները դուրս հանելու է ու պաղ ջրով լուալու, և չորցնելու է չափաւոր տաք չոր օդու մէջ :

Իսկ հիմա կը մնայ որ գրիչները յղկելու ու պնդացնելու վրայ խօսինք : Ուստի ուզած մեծութեամբդ պղնձէ կամ թանազէ կաթսայ մը առ, բայց շատ խոր ըլլայ . որովհետեւ որ գրիչները շիտակ պիտի կենան կաթսային մէջ յատակէն 3, 4 բթաչափ վեր . իսկ գրիչները մէկմէկու հետ կապելով զատ զատ տրցակներ շինէ՝ ամէն մէկ տրցակը տաանը հինգական գրչով, որոնք իրարու հետ շատ խիտ պէտք չէ կապել, ու շա-